

Eindrapportage deelproject Profiel sociaal werk in het jeugddomein (dd.20160503)

Profiel Sociaal Werk in het jeugddomein (uitgewerkte versie)

Opdrachtgever: Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies

Drs. Gemma Geurts (projectleider)

Dr. Yolanda te Poel

Uitgewerkt Profiel Sociaal Werker in het jeugddomein

Inhoudsopgave

<i>Inleiding</i>	1
<i>Hoofdstuk 1. Kaders</i>	1
<i>Hoofdstuk 2. Beroepscontexten in het jeugddomein</i>	10
<i>Hoofdstuk 3. Jeugdspecifieke beroepssituaties</i>	11
<i>Hoofdstuk 4. Body of knowledge (BoK)</i>	13
<i>Literatuur</i>	14
<i>Betrokkenen</i>	15

Inleiding

Dit uitgewerkte profiel ¹⁾ beschrijft wat studenten met het profiel ‘Sociaal Werker in het jeugddomein’ leren in hun opleiding ²⁾. Het is belangrijk dat zij leren te handelen in overeenstemming met de Jeugdwet. Dat zij leren te handelen vanuit een normatieve professionaliteit. Wanneer voorgeschreven jeugdkaders onvoldoende recht doen aan ontwikkelingskansen en veilig opgroeien, vraagt dit om eigen oordeelsvermogen van de jeugdprofessional in het belang van jeugdigen. Studenten die dit profiel volgen, dienen in aanmerking te komen voor registratie in het Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ).

Dit profiel agendeert niet alle vraagstukken en doelgroepen waarmee sociaal werkers in het jeugddomein geconfronteerd worden. Het schetst de bandbreedte van belangrijke hedendaagse ontwikkelingen en typische beroepssituaties. We laten zien wat (opleiden tot) het beroep van sociaal werkers in het jeugddomein inhoudt. Het profiel neemt de onderkenning dat mensen sociale wezens zijn tot uitgangspunt. Opvoeders maken keuzes die de ontwikkeling en waardigheid van jeugdigen kunnen bevorderen of die hen schade kunnen berokkenen. Het profiel Jeugd beschrijft voorwaarden voor de bevordering van (relationele) autonomie van jeugdigen en voorwaarden waardoor jeugdigen leren om waardevol bij te dragen aan sociale netwerken; dit alles in relatie tot hedendaagse complexiteit.

Het profiel Sociaal Werker in het jeugddomein heeft een eigen positie ten aanzien van de profielen ‘Zorg’ en ‘Wijk’:

- van ‘Zorg’: Jeugdigen worden begeleid en groeien op naar zelfstandigheid, zodanig dat zij zichzelf staande kunnen houden in de samenleving. Wanneer dit perspectief ontbreekt, bij ernstige beperkingen en chronische ziekte of ernstige gedragsproblemen, valt begeleiding ook onder het profiel ‘Zorg’;
- van ‘Wijk’: Waar begeleiding van jeugd in de openbare ruimte en de bevordering van sociale samenhang tussen groepen in de wijk centraal staan, is ook het profiel ‘Wijk’ in beeld. Het perspectief is hun inclusie, sociale activering en individuele ondersteuning.

Het profiel sluit hiermee niet naadloos aan op de andere twee profielen. Zowel overlap als lacunes zijn onvermijdelijk in het dynamische werkveld van het sociaal werk. Sociaal werkers in het jeugddomein werken met een open blik en lerende houding samen met sociaal werkers in de domeinen Wijk en Zorg.

Hoofdstuk 1. Kaders

Wat maakt het werk van sociaal werkers in het jeugddomein speciaal?

Onder ‘jeugd’ verstaan wij de leeftijdsgroep van 0 tot 23 jaar. Kinderen en jongeren zijn volwaardige leden van de samenleving. Op 18-jarige leeftijd zijn jongeren volgens de Nederlandse wet volwassen. Indien daar noodzaak

¹ Een beknopte versie van deze profielbeschrijving is opgenomen als bijlage in het domeinprofiel Sociaal Werk.

² Dit profiel is ook geschreven in het licht van actuele discussies en (wetenschappelijke) inzichten over opgroeien en opvoeden binnen de kansen en beperkingen van uiteenlopende maatschappelijke, pedagogische kaders. Biesta 2012, 2015, 2016; Evetts 2013; Hermanns (2009); Hirvonen, 2014; RMO/ De Winter (2013).

toe is (Jeugdwet 2015) hebben ouders en de overheid tot het 23e levensjaar een zorgplicht voor hun/een kind. De jeugdfase wordt gekenmerkt door ontwikkeling en groei. Jeugdigen hebben opvoeding en begeleiding nodig waarin zij gestimuleerd, gekwalificeerd en gevormd worden om een eigen, zelfstandige levenskoers uit te zetten, een gezonde leefstijl te ontwikkelen, te leren volwaardig te participeren in de samenleving en om medeverantwoordelijkheid te gaan dragen voor en in de samenleving. Zij stimuleren ook elkaar in hun fysieke, sociale en cognitieve ontwikkeling. Vertrouwen in het vermogen van jeugd tot groei, ontwikkeling en ontplooiing én een veilige leefomgeving zijn belangrijke condities voor de groei naar volwassenheid.

De kern van het werk van de sociaal werker in het jeugddomein is het benutten en bevorderen van de in potentie aanwezige ontwikkelingskansen van jeugdigen om uit te groeien tot autonoom functionerende en participerende volwassenen en de bedreigingen die deze lichamelijke en psychosociale ontwikkeling in de weg staan te voorkomen, weg te nemen of tegen te gaan.

Autonoom functionerende volwassenen hebben het vermogen om zelfstandig te handelen in verbondenheid met hun omgeving. Zij zijn gemotiveerd en in staat om om constructief bij te dragen aan de samenleving ¹).

Jeugdprofessionals ondersteunen de groei naar autonomie in gevarieerde beroepssituaties: op verzoek verstrekken ze informatie aan en ondersteunen ze opvoeders in gezinnen en begeleiders in andere opvoedingscontexten, ze organiseren creatief jeugdwerk en grijpen, soms tegen de zin van ouders, diepgaand in de leefsituatie van jeugdigen in.

Sociaal werkers in het jeugddomein – hier verder jeugdprofessionals genoemd – dragen hiermee bij aan de ontplooiing van ontwikkelingsmogelijkheden en talenten en aan de culturele, persoonlijkheids- en burgerschapsvorming van jeugdigen. Zij bevorderen gezonde en veilige condities voor het opgroeien en opvoeden. Zij versterken de opvoedcompetentie van ouders ²). Soms bieden zij tijdelijk een vervangende thuissituatie met een pedagogisch leefklimaat dat afgestemd is op wat een jeugdige nodig heeft en waaraan de jeugdige (en zijn/haar systeem) kan leren. Het vertrouwen dat ouders het goede willen voor hun kinderen is daarbij het uitgangspunt. Jeugdprofessionals werken vanuit de intentie om inclusieve condities te scheppen opdat alle kinderen de ontwikkelingsmogelijkheden en -uitdagingen krijgen die zij nodig hebben.

In het jeugddomein komt een diversiteit aan professionele functies en deskundigheden bij elkaar. Dit biedt jeugdprofessionals de kans om te profiteren van elkaars expertises en zo gezamenlijk omgevingsgericht te werken aan een gunstig pedagogisch klimaat. Ze werken ontwikkelingsgericht aan het welbevinden van individuele kinderen en jongeren én aan het ecologisch-pedagogisch weefsel (Bronfenbrenner 1998) waarin kinderen en jongeren samenleven: gezin en familie, vriendengroepen, buurt, educatieve en (re)creatieve instellingen en praktijken.

Essentieel in het jeugddomein is dat:

- a. In gezamenlijkheid naar jeugdigen gekeken wordt door jeugdprofessionals die beschikken over uiteenlopende deskundigheden en ondersteunende werkwijzen/methoden;
- b. Met respect voor de eigen mogelijkheden en veerkracht van jeugdigen en hun ouders wordt gezocht naar de beste ondersteuning, preventie en hulp binnen de mogelijkheden van professionele samenwerkingsverbanden;
- c. Urgente problemen zo snel en effectief mogelijk opgepakt worden.

Alle sociaal werkers hebben kennis over de ontwikkeling van jeugd en over het normale opgroeien. Zij beschikken bovendien over het basale vermogen tot het signaleren van mogelijke afwijkingen daarvan. Daar ligt

---

¹ In de de naoorlogse pedagogiek van onder meer Langeveld (1945) en Perquin (1949) werd dit benoemd als het ontwikkelen van 'personaliteit' en 'sociabiliteit' die in de visie van beide pedagogen niet los van elkaar konden bestaan (Te Poel, 97).

² Zoals in de Jeugdwet wordt hier de term ouders gebruikt voor de opvoeders in het primaire opvoedingsmilieu. Dit kunnen ook andere opvoeders zijn zoals adoptiefouders, grootouders, andere familieleden, pleegouders waarvan kinderen kortere of langere tijd afhankelijk zijn bij afwezigheid van natuurlijke ouders. Met de term 'gezin' wordt naast het kerngezin (vader, moeder, kind(eren)), ook bedoeld de pluraliteit van hedendaagse gezinsvormen: één-ouder gezinnen, samengestelde oudergezinnen, drie of meer oudergezinnen, meer-generatiegezinnen, pleeggezinnen, gastgezinnen, gezinshuizen enz.

ook de ondergrens van de specifieke *deskundigheid* van jeugdprofessionals. Zij kunnen jeugdigen en opvoeders faciliteren bij (vragen over) groei en ontwikkeling en bij problemen, waar nodig interveniëren ze met specifieke activiteiten en methodieken. Jeugdprofessionals denken en handelen als professional altijd ten dienste van de jeugdigen.

Het werk van jeugdprofessionals onderscheidt zich op een aantal punten van dat van andere sociaal werkers:

1. Sociaal werkers moeten in hun werk rekening houden met specifieke kaders zoals de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, de Participatiewet, de Wet Passend Onderwijs en kwaliteitsregisters. Jeugdprofessionals moeten in hun werk bovendien rekening houden met het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), de Jeugdwet ¹) en diverse richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming (www.richtlijnenjeugdzorg.nl/). In relatie tot de complexiteit van het werk zijn ook de volgende kaders belangrijk: het Kwaliteitsregister Jeugd (2014), het Kwaliteitskader Jeugd voor het toepassen van de norm van verantwoorde werktoebedeling en de beroepscode voor jeugdzorgwerkers ²).

2. Het werk van jeugdprofessionals richt zich specifiek op jeugdigen en hun naaste omgeving: individuele jeugdigen, samenlevingsverbanden waarin de jeugdigen wonen en leven (gezin, pleeggezin, gezinsvervangende huizen), op de instituties voor- leefwerelden van jeugdigen (peers, straat, buurt, school, sportclub enzovoort), op de sociale netwerken van jeugdigen en hun gezinnen en op de samenleving voor zover die het opvoeden, opgroeien en ontwikkelen van jeugdigen faciliteert en/of bemoeilijkt.

3. Jeugdprofessionals werken met mensen die nog volop in ontwikkeling zijn. Jeugdigen zijn maar één keer en kortdurend jong. Wanneer zij kansen om zich te ontwikkelen mislopen of wanneer zij in hun ontwikkeling geschaad worden, kunnen zij die kansen later moeilijk inhalen. Ook kunnen zij blijvende schade ondervinden voor andere ontwikkelingsstaken in hun levensloop. Daarom hebben jeugdinterventies altijd urgentie.

4. Eigen aan het opgroeien van jeugdigen is ook dat zij de wereld verkennen. Risico's nemen, grenzen verkennen, verleggen en soms overschrijden horen daarbij. Jeugdprofessionals hebben de taak om de zoektocht naar zelfstandigheid en maatschappelijke participatie van jeugdige individuen en groepen aan te moedigen. Daarbij wordt rekening gehouden met de eigenheid van de verschillende ontwikkelingsfasen van jeugdigen. Voor jongeren van 18 jaar en ouder die voor de wet volwassen zijn, wordt rekening gehouden met het feit dat zij in het proces van persoonlijkheids- en sociale ontwikkeling niet altijd al zelfstandig zijn.

5. Jeugdprofessionals hebben te maken met meerdere belanghebbende partijen: naast de jeugdige zijn er altijd ouders of een (toezien) voogd in beeld. Jeugdigen en ouders hebben belangen die niet zonder meer met elkaar in overeenstemming zijn. Uitgangspunt voor het handelen van jeugdprofessionals is het ondersteunen van de sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling van kinderen en jongeren, hun op zingeving gerichte zelfontplooiing en hun individuele en relationele autonomie. Dit doen zij met respect en begrip voor de diversiteit aan referentiekaders en handelingsmotieven van ouders en andere opvoeders. Ze weten loyaliteitsconflicten te hanteren en ze grijpen in bij bedreiging van de ontwikkelingsmogelijkheden of de veiligheid van jeugdigen.

6. De bemoeienis met jeugd heeft historisch gezien altijd op een dualiteit van gedachten gehinkt die voor iedere jeugdprofessional (her)kenbaar moet zijn: de jeugd in gevaar versus gevaarlijke jeugd; jeugd beschermen versus jeugd onder de duim houden; jeugd als innovator en motor van (culturele) verandering versus jeugd die een bedreiging is voor de samenleving. In overeenstemming met deze visies zijn in het verleden uiteenlopende deskundigheden van jeugdprofessionals gevraagd. Ook nu zijn beide beelden van jeugd zichtbaar in de pedagogische en beleidsdiscoursen. Zowel wat betreft ontzorgen en normaliseren (discoursen rondom

---

¹ De Jeugdwet is een zogenaamde 'Lex specialis' en gaat daarmee voor algemene wetten. Daarom heeft de Jeugdwet voorrang op de WMO, de Participatiewet en de Wet Passend Onderwijs (Kwaliteitskader Jeugd 2014, p. 32). Daardoor kunnen jeugdprofessionals maatwerk leveren.

² In samenhang met het profiel Sociaal werker in het jeugddomein wordt het *Uitstroomprofiel Jeugdzorgwerker* geactualiseerd.

jeugdhulp) als wat betreft waarden- en talentontwikkeling (discourzen rondom opvoedingsondersteuning en ontplooiing/vorming /educatie).

Verkenning van opvoedthema's

Een nadere bepaling van het profiel van de jeugdprofessional vergt een verkenning van hedendaagse opvoedthema's in de samenleving en vraagt om actualisering van de deskundigheden van jeugdprofessionals. De verkenning schetst een breed beeld van de thema's die spelen in het jeugddomein. Van (beginnend) beroepsbeoefenaren kan niet verwacht worden dat zij alles in huis hebben om in alle genoemde situaties optimaal te functioneren. Hiervoor is het jeugddomein te breed en te divers. Wel dient deze verkenning van thema's als basis voor het formuleren van kerntaken en de kennisbasis van een jeugdprofessional.

Aan de volgorde waarin de negen thema's beschreven worden is geen gewicht toegekend.

1. **Zekerheidsbehoefte.** Jeugd is volop in ontwikkeling en daarmee (ook) kwetsbaar. Bij incidenten met jeugdigen als slachtoffer wordt dit dikwijls toegeschreven aan het falen van het jeugdhulpsysteem en aan onvoldoende handelingsbekwame professionals. Er volgt dan strakkere regulering in het jeugddomein. Jeugdprofessionals kunnen echter niet alle problemen *oplossen*. De verantwoordelijkheid voor het opvoeden van hun kinderen blijft bij de ouders liggen, tenzij zij uit de ouderlijke macht zijn gezet. Bevordering van de opvoedingscompetenties en veerkracht van ouders met steun van het eigen netwerk is daarom belangrijker geworden. De toenemende regulering en verantwoordingsplicht vragen van individuele jeugdprofessionals om op de hoogte te zijn van de wettelijke bepalingen, richtlijnen en kwaliteitseisen en om ze toe te passen.
  - A. Jeugdprofessionals informeren en ondersteunen jeugdigen, ouders en hun netwerk met oog voor zowel 'normale' opvoedingscompetenties die ontwikkeling van jeugdigen bevorderen, de 'normaliteit' van autoriteitsconflicten tussen ouders en kinderen als de wettelijke verantwoordelijkheid van ouders voor hun kinderen. Als er geen sociaal netwerk aanwezig is of overbelasting de inzet ervan verhindert, en indien daardoor de ontwikkelingskansen of veiligheid van jeugdigen geschaad (dreigen te) worden, verleent de jeugdprofessional actieve ondersteuning.
  - B. Wanneer in de leefsituatie onveilige situaties ontstaan voor jeugdigen, maken jeugdprofessionals een risicotaxatie en passen ze de richtlijnen jeugd toe om in te grijpen. Zij wijken beargumenteerd van de richtlijnen af indien dit noodzakelijk is voor de veiligheid van kinderen.
  - C. Jeugdprofessionals handelen volgens de waarden van de Beroepscode jeugdzorgwerker ten opzichte van jeugdigen die voor kortere of langere tijd aan hun zorgen zijn toegewijd en ten opzichte van hun ouders.

2. **Zeggenschap.** Van jeugdprofessionals wordt verwacht dat zij actief de structurele zeggenschap ondersteunen van jeugdigen en hun ouders bij het vormgeven van het eigen leven van jeugdigen, waaronder ook het eigen hulpverleningstraject op individueel en op institutioneel niveau ¹). Dit is in overeenstemming met de rechten van jeugd van 0-18/23 jaar zoals omschreven in het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind over de zeggenschap van jeugd, de Jeugdwet en de WMO. Echter, jeugdigen voelen zich veelal te weinig gehoord. Dit betreft jeugd in jeugdraden. Maar ook de individuele zeggenschap van kinderen en jongeren over de eigen behandeling behoeft verbetering. Ervaringen opdoen met structurele zeggenschap en eigen regie is bovendien belangrijk voor het verkrijgen van vertrouwen in het eigen vermogen tot relationele autonomie en om bij te dragen aan de samenleving. De naleving van het IVRK staat onder druk voor jeugdigen die jeugdhulp of zorg nodig hebben, voor jeugdigen die het slachtoffer zijn van geweld, voor thuiszittende jeugdigen die geen passend onderwijs krijgen en voor jeugdigen die naar Nederland gevlucht zijn (Kinderrechtenmonitor NL 2015). Jeugdigen tot 18 jaar worden nog niet geacht de wet te kennen. Jeugdprofessionals dienen daarom extra alert ²)

¹ Wettelijk worden kinderen tot 12 jaar vertegenwoordigd door ouders, tussen 12 en 16 praten ze mee over voor hen belangrijke beslissingen en vanaf 16 jaar beslissen ze zelf welke informatie wel en niet met ouders gedeeld wordt. Echter, het IVRK geeft geen minimumleeftijd. Elk kind, hoe jong ook, heeft het recht mee te beslissen over wat er met hem/haar gebeurt. Het belang van het kind moet de eerste overweging zijn. Een kind moet zijn mening onafhankelijk kunnen geven. Hoe groter de interventie des te meer gewicht dient de mening van het kind te krijgen (Blaak, Bruning, et. al. 2012).

² Deze noodzaak van alert zijn geldt óók bij de bepaling van de nieuwe WGBO/Jeugdwet, waarin de jeugdige toestemming geeft voor de behandeling en dus op basis van informed consent kan beslissen.

te zijn dat hun privacy gewaarborgd wordt, bijvoorbeeld in het beheren van dossiers en bij het gebruik van *big data* die soms tot op individueel niveau te herleiden zijn.

- A. Jeugdprofessionals kennen de wettelijke rechten van de jeugd die onder hun hoede is en zorgen voor de naleving ervan. Op institutioneel niveau organiseren zij inspraak die voldoet aan de behoeften en mogelijkheden van de betrokken jeugdigen. Als jeugdigen hieraan zelf niet kunnen deelnemen, benoemt en verdedigt de jeugdprofessional hun individuele en institutionele belangen.
- B. Jeugdprofessionals dragen actief bij aan jeugdparticipatie en aan de zeggenschap over de eigen behandeling van jeugdigen. Zij ondersteunen jeugdigen en ouders om hun stem te laten horen (Geurts 2015).
- C. Jeugdprofessionals zijn op de hoogte van de Quality for Children (Q4C) kwaliteitsstandaarden die zijn opgesteld vanuit de optiek van kinderen en jongeren die uit huis zijn geplaatst in de jeugdzorg, de jeugd geestelijke gezondheidszorg en de gehandicaptenzorg, alsmede van hun ouders en eventuele pleegouders (Van Beek, F., & Rutjes, L., 2009).
- D. Jeugdprofessionals bevorderen dat jongeren en ouders als ervaringsdeskundigen betrokken worden in alle sectoren van het jeugddomein.
- E. Jeugdprofessionals waarborgen de privacy van jeugdigen in overeenstemming met de Wet Bescherming Persoonsgegevens en betrekken jeugdigen bij de wijze waarop hun dossiers beheerd worden.

3. **Complexiteit.** Hedendaagse moderniseringsprocessen en daaruit voortkomende dilemma's voor het opgroeien en opvoeden doen een appèl op de kritisch-reflexieve ¹) en normatieve professionaliteit van jeugdprofessionals. De samenleving biedt een breed scala aan mogelijkheden voor het overgrote deel van de kinderen en jongeren om zich te ontwikkelen. Maar voor een klein deel van de jeugd is de kans op mislukking reëel. De complexiteit van de samenleving, snelle veranderingen en vluchtige relaties leiden tot onzekerheid en ontevredenheid bij een deel van de bevolking (Baumann 2007). Mede hierdoor staan opvoedingswaarden en gezag van ouders en professionele opvoeders onder druk (Boutellier 2011, Verhaeghe 2015). Ouders voelen de druk om te voldoen aan steeds hogere opvoedingseisen, (meldingen van) huiselijk geweld en kindermishandeling nemen toe. Bij vermoedens van kindermishandeling is veelal niet eenduidig wat waar is en wat niet en of er ingegrepen moet worden bij een potentieel schadelijke situatie voor een kind of jongere. Een deel van de jeugdigen – tienerouders en jeugdigen met mantelzorgtaken - staat met één been in de jeugdfase en het andere al in het volwassen leven. Technologische ontwikkelingen maken vergaande beïnvloeding van 'het lichamelijke' mogelijk. Ze leiden tot nieuwe dilemma's zoals tot de vraag wat de norm van vroegtijdig afbreken van een zwangerschap bij een ongeborn kind met een downsyndroom betekent voor andere jeugdigen met een verstandelijke beperking en tot bijvoorbeeld de vraag naar de wenselijkheid van verandering van de gender van kinderen die zich in een verkeerd lichaam gevangen voelen. Jeugdigen participeren in en switchen tussen allerlei netwerken die bijdragen aan, maar soms ook concurrerend zijn voor de opbouw van hun identiteit en relationele autonomie. Status wordt steeds belangrijker in het jeugdleven. Tegelijkertijd groeien meer kinderen op in armoede ²), wat hun lichamelijke, sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkelingskansen structureel bedreigt.

- A. Jeugdprofessionals nemen kennis van en begrijpen de opvoedingsdilemma's van ouders en de onzekerheden van jeugdigen in samenhang met bredere cultureel-maatschappelijke ontwikkelingen. Ze staan open voor het nieuwe en onverwachte in hun werk. Ze zijn als reflexieve professionals op de hoogte van belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen en vraagstukken en duiden deze ³). Geconfronteerd met opvoeddilemma's maken jeugdprofessionals zorgvuldige afwegingen en raadplegen zij goed geïnformeerde collega's en literatuur om tot zorgvuldig onderbouwde keuzes te komen.

¹ Een reflexieve professional heroverweegt opties en past die aan waar nodig. Dit in tegenstelling tot traditioneel handelen vanuit gewoonten en gebruiken waarbij het verleden bepalend is voor het vormgeven van de toekomst (Geldof 2005; Giddens 1990).

² Steeds meer kinderen groeien op in armoede. Vooral kinderen van alleenstaande ouders (vaak moeders), van ouders die leven van een bijstandsuitkering en kinderen met een niet- westerse achtergrond lopen een groot risico. (Kinderrechtenmonitor 2015) Gemeenten ondersteunen arme kinderen verschillend (Binnenlandsbestuur.nl febr. 2016).

³ Bedoeld zijn vraagstukken zoals: individualisering, informatisering, technologisering, globalisering en polarisering, kindermishandeling, pesten, armoede, uitsluiting en indoctrinatie. Gemeenten hebben onvoldoende zicht op mishandelde kinderen en op risicogroepen (Kinderombudsman, 2014). Het werkveld ontbeert voldoende expertise wat betreft signalering.

- A. Jeugdprofessionals zoeken in het contact met jeugdigen en ten behoeve van informatie aan hun ouders naar begrenzende en steunende kaders en naar omgangsvormen die de relationele autonomie van jeugdigen bevorderen.
- B. Jeugdprofessionals informeren ouders over goed genoeg ouderschap.
- C. Jeugdprofessionals interveniëren bij vermoedens van kindermishandeling en huiselijk geweld altijd met het oog op de veiligheid van de jeugdige: zij zijn behoedzaam en terughoudend in maatregelen die kinderen en ouders van elkaar scheiden, maar hebben zo nodig ook lef en benutten hun discretionaire ruimte om dit wél te doen. Bij twijfel raadplegen zij anderen. De meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling is daarbij een verplicht hulpmiddel.
- D. Jeugdprofessionals gebruiken educatieve middelen ter versteviging van de veerkracht van jeugdigen en gezinnen en om problemen te voorkomen.
- E. Jeugdprofessionals hebben oog voor de mogelijke vroegtijdige onderbreking van de sociaal-emotionele ontwikkeling van minderjarige jongeren die door omstandigheden geconfronteerd worden met volwassen taken en met dilemma's waartegen zij nog onvoldoende opgewassen zijn. Zij ondersteunen jeugdigen en hun ouders binnen de gegeven situatie om hun veerkracht te behouden of te ontwikkelen.
- F. Jeugdprofessionals handelen met respect en begrip voor diversiteit in opvoedingssituaties en leefwerelden van jeugd in brede zin. Zij hebben oog voor culturele diversiteit, seksuele diversiteit en diversiteit in cognitieve en lichamelijke competenties en hoe die van invloed zijn op de manier waarop jeugdigen en ouders omgaan met deze complexiteit. Zij doen dit zonder hun identiteit tot de diversiteitsaspecten te beperken.

4. **Beleidsdiscussie.** Jeugdprofessionals werken voor een groep die (deels) minder mondig is, geen stemrecht heeft en daarmee minder invloed heeft op beleid. Jeugdprofessionals hebben daarom een functie bij de behartiging van de belangen van kinderen en jongeren. Het discours rondom jeugdhulp is vandaag de dag vooral gericht op kortdurende hulp en gaat ervan uit dat nagenoeg alles oplosbaar is in de samenwerking tussen gezinnen, hun netwerken en jeugdprofessionals. Dat is – mede in het licht van de geschiedenis van het sociaal werk van de afgelopen eeuw en de oorzaken waarop het sociaal werk geen invloed heeft - waarschijnlijk een illusie. Jeugdprofessionals kunnen echter wel een stem geven aan kinderen en hun ouders met als doel om insluiting en sociale cohesie van jeugdigen te bevorderen en misbruik en uitval te voorkomen. Hiervan maken ze actief gebruik bij het zoeken naar oplossingen en het ondernemen van actie. Zij zijn in dit verband ook alert op en maken gebruik van technologische innovaties, zoals *big data* die helpen een beeld te vormen van risicogedrag van jongeren in een wijk of regio. Zij werken hierin samen met professionals uit technische sectoren/ICT en toetsen het gebruik aan ethische gedragscodes.

- A. Jeugdprofessionals geven jeugd een stem in beleidsontwikkeling. Zij treden naar buiten toe om het belang van jeugd te behartigen daar waar nieuwe onderwerpen zich aandienen of bekende onderwerpen opvlammen. Zij hebben daartoe een morele verantwoordelijkheid namens jeugd omdat jeugd niet altijd voor zichzelf kan spreken.
- B. Jeugdprofessionals nemen op constructieve wijze deel aan het (publieke) debat met beleidsmakers en spreken met financiers over realistische uitkomsten van hun werk. Ze beïnvloeden de democratische besluitvorming in het belang van jeugd met inachtneming van relevante wetgeving. Jeugdprofessionals stellen ontbrekende voorzieningen en inadequate regelgeving aan de kaak die raken aan jong-zijn, opvoeders en gezinnen.
- C. Jeugdprofessionals verwerven in samenwerking met kennisinstellingen nieuwe inzichten, tonen met diverse onderzoeksmethoden de relevantie van een vraagstuk, de aanpak ervan en valoriseren dit alles in samenspraak met het werkveld, het onderwijs en met kennisinstellingen ¹) (Kingdon, 1984).

5. **Schakelen binnen het sociale domein.** Voor de (her)inrichting van het sociaal domein is geen blauwdruk beschikbaar. Het komt vaak neer op een zoektocht naar wat kinderen en ouders nodig hebben om hun leren en mogelijkheden te activeren: lichte, medium of zware hulp. Een deel van de hulpvragen van kinderen en gezinnen

---

¹ Zie ter inspiratie bijv. Bas Vogelvang, (2005) *De jongere aanspreken. Handboek methode Jeugdreclassering.*

komt rechtstreeks binnen bij wijkteam, huisarts of school. De hulpverlening is gericht op advisering, ondersteuning, preventie van overlast, kortdurende hulp, de inzet van (vrijwilligers in/en) het sociale netwerk en het activeren van de eigen verantwoordelijkheid en zelfstandigheid van gezinnen. Ook scholen vormen hierbij een essentieel ingang. Hulp en zorg zijn gericht op behoud of herstel van het normale leven. Opvang en hulp binnen bijvoorbeeld een pleeggezin uit het eigen netwerk heeft de voorkeur boven residentiele gezinsvervangende tehuizen. Tegelijkertijd is de problematiek van veel jeugd in gezinnen dusdanig complex dat deze benadering niet haalbaar blijkt en opgeschaald dient te worden in het belang van de jeugdige en diens veiligheid.

- A. Jeugdprofessionals rapporteren aan en overleggen met andere professionals, schakelen daartoe soepel tussen preventie en curatieve ondersteuning in samenspraak met professionals in de wijk en in de zorg. Zij werken efficiënt en soepel transdisciplinair aan de beste oplossingen in het belang van de ontwikkeling en veiligheid van jeugd. Zij monitoren het effect van hun ingrepen, met aandacht voor de mogelijkheid van op/afschalen van hulp conform het Kwaliteitskader Jeugd (2014).
- B. Jeugdprofessionals signaleren ontwikkelingsproblemen die verband houden met jeugdpsychiatrie, verslavingszorg en (seksuele) kindermishandeling. Ze verwerven snel inzicht in multi-problematiek van gezinnen en brengen effectieve samenwerking tot stand met het oog op de ontwikkelingskansen en veiligheid van de jeugdige.
- C. Wanneer jeugdigen om zwaarwegende redenen niet meer thuis kunnen blijven wonen, streven jeugdprofessionals in samenwerking met ouders naar een vervangende thuissituatie die zoveel mogelijke recht doet aan de eigenheid van de jeugdige. Zij maken transparante afwegingen ten aanzien van vragen en dilemma's die dit oplevert (over bijvoorbeeld afstand – nabijheid van primaire opvoeders, over de vraag wie bepaalt wat passend is en over bijvoorbeeld meervoudige partijdigheid). Ze raadplegen zo nodig specialisten.
- D. Jeugdprofessionals (her)kennen de sociale kaart van opvoedingsnetwerken en (zwaardere) hulpverlening. Ze starten zo nodig integrale hulpverlening op en coördineren deze. Ze onderbouwen de noodzakelijkheid en legitimiteit van opschaling en afschaling vanuit het belang van het kind en de begeleidingsmogelijkheden van ouders.

6. **Culturele diversiteit, inclusie, integratie:** De groeiende diversiteit van de Nederlandse samenleving doet meer dan ooit een beroep op diversiteitscompetenties van jeugdprofessionals. Binnen grootstedelijke gebieden van Nederland ontwikkelen buurten zich naar een 'superdivers' karakter (Vertovec, 2007; SCP 2015). Dit kan leiden tot een zichtbare verscherping van de tegenstellingen tussen autochtone Nederlanders en niet-westerse migranten en het ontstaan van dubbele loyaliteiten van jeugdigen met 'thuis' en de mainstream samenleving. Nieuwe vraagstukken dienen zich aan zoals inclusie en participatie van alle jeugdigen en hun ouders en opvoeding tot verdraagzaamheid. Een deel van de ouders dat niet in Nederland is opgegroeid, heeft te hoge verwachtingen over de mogelijkheden van de hulpverlening en professionaliteit in instellingen (Van den Broek et al., (2010); Te Poel, (2011); Barnhoorn et al., (2013). Het (vroegtijdig) inzetten van 'eigen kracht' en een helpend sociaal netwerk ten behoeve van de opvoeding en ontwikkeling van jeugdigen die problemen ondervinden of veroorzaken blijkt voor veel gezinnen niet haalbaar zonder de hulp van intermediaire professionals (Jeugdmonitor 2015). Dit zijn bij uitstek de sociaal werkers die in en vanuit de wijk werken.

- A. Jeugdprofessionals herkennen culturele, levensbeschouwelijke en religieuze systemen van zingeving, inclusief de culturele, genderspecifieke en/of seksuele aspecten ervan. Ze nemen waar hoe deze van invloed zijn op de opvoeding binnen het gezin of systeem. Ze begeleiden ouders, andere opvoeders en jeugdigen in het omgaan met diversiteit op het terrein van zingevingsvraagstukken. Zij werken hierin samen met collega-professionals in de wijk.
- B. Zij ontwikkelen een samenwerkingsrelatie met ouders en kinderen met uiteenlopende culturele (en religieuze) oriëntaties en bereiken overeenstemming over het doel van de hulp. Ze herkennen dubbele loyaliteiten tussen kinderen die een deel van de mainstream waarden hebben overgenomen en hun ouders die zich oriënteren op de waardenstelsels van de *majority world* (Kagicibasi, 2007). Jeugdprofessionals doen hun best om verschillen in waarden te overbruggen met betrekking tot liberale westerse leefstijlen en individuele belangen van kinderen versus de (groeps-) oriëntatie van een gezin.

- C. Jeugdprofessionals werken vanuit de institutionele, professionele en persoonlijke referentiekaders van het sociaal werk. Ze hebben een waardengeladen pedagogische visie, maar zijn alert op hun eigen culturele vooroordelen en blinde vlekken. Ze vermijden etnisch profileren.
- D. Jeugdprofessionals voeren gesprekken met jeugdigen over levensvragen ter ondersteuning van de ontwikkeling van de jeugdige. Ze spelen in op de zingevingbehoefte van de jeugdige en maken daarbij een onderscheid tussen zingeving, levensbeschouwing en religie.

7. **Onderwijs en integrale kindcentra.** Scholen hebben een grotere rol in de hulp aan kinderen en jongeren gekregen door de Wet op het Passend Onderwijs en de Jeugdwet. Naast kennisontwikkeling en maatschappelijke ontwikkeling wordt persoonsvorming momenteel tot de kernactiviteiten van het onderwijs gerekend (Biesta 2014; Platform Onderwijs 2015). Als laagdrempelige vindplaats voor jeugdigen met bijzondere opvoedings- en ontwikkelingsbehoeften hebben scholen een signalerende en preventieve rol. Zij zijn daarnaast zelf verantwoordelijk voor de participatie en begeleiding van deze jeugd. De samenwerking tussen scholen en instellingen voor sociaal werk varieert van incidenteel overleg tot het samenwerken in integrale kindcentra waar kinderopvang, peuterspeelplaatsen en voor- en vroegschoolse educatie nauw samenwerken door middel van spel, opvoedondersteuning, sport en cultuur. Onderwijs neemt door haar centrale plaats in de sociale netwerken van een wijk of regio een sleutelpositie in bij het verbeteren van de ontwikkelingskansen en kansen op maatschappelijk succes van jeugdigen (Vinnerliung, 2014).

- Ten aanzien van jeugdigen in justitiële jeugdinstellingen en instellingen voor jeugd-ggz die naar school gaan is afstemming tussen beiden van belang. Leerkrachten staan door de toegenomen taken onder druk. Scholen maken daarom steeds meer gebruik van jeugdprofessionals ter ondersteuning van leerkrachten en leerlingen. Jeugdprofessionals hebben hiermee in het onderwijs een verbindende rol die ingezet wordt in het belang van kinderen met bijzondere opvoedings-, leer- en ontwikkelingsbehoeften. Deze varieert van het bevorderen van een inclusief leer- en leefklimaat tot het ondersteunen van leerkrachten bij het verlenen van lichte hulp aan jeugdigen. Ze bemiddelen in het educatief partnerschap tussen onderwijsgevendende voor wie leerprestaties centraal staan en ouders van kinderen met een hulpvraag. Jeugdprofessionals spelen ook een rol in de voorbereiding van kinderen voor het primair onderwijs. In gezinnen en in voorschoolse instellingen dragen zij door middel van spel en het leren spelen bij aan de sociaal emotionele en cognitieve ontwikkeling van kinderen.
- A. Jeugdprofessionals werken vanuit meervoudige loyaliteiten samen met leerlingen, leerkrachten, ouders met oog voor ieders belangen en perspectieven. Denk bijvoorbeeld aan het doel van het behalen van startkwalificaties versus de aansluiting bij de ontwikkelingsbehoeften.
  - B. Jeugdprofessionals zijn bekend met uiteenlopende ontwikkelingsvragen- en behoeften die interfereren met schoolsucces: van laaggeletterdheid, dyscalculie en digitaal analfabetisme tot functiebeperkingen zoals bijvoorbeeld autisme en adhd. Waar nodig raadplegen zij specialisten op deze terreinen.
  - C. Zij dragen bij aan een inclusief school- en leerklimaat als voorwaarde voor schoolsucces van leerlingen.
  - D. Jeugdprofessionals hebben in (intersectorale) samenwerkingsprocessen met scholen en het realiseren van tijdige en passende hulp voor kinderen oog voor elementen die een goede afstemming en samenwerking bevorderen: face-to-face contact, het opbouwen van vertrouwen, toewijding aan het proces, gedeeld begrip en het delen van tussentijdse resultaten.

8. **Digitale samenleving.** Jeugdigen hechten belang aan sociale media en digitale technologie voor hun sociale leven. Een steeds groter deel van hen is er vaardig mee. Digitalisering en de toegang tot uiteenlopende informatiebronnen biedt jeugdigen veel ontwikkelingskansen, maar draagt ook risico's in zich mee zoals gameverslaving, cyberpesten, seksueel misbruik en indoctrinatie. Indoctrinatie vindt plaats wanneer jeugdigen verleid worden tot leefstijlen die hun ontwikkeling schaden. Verborgene verleiders zoals sluikreclame, maar ook bijvoorbeeld als objectief gepresenteerde voedingsadviezen en vlogs van jeugdigen zelf worden gebruikt om bij jeugdigen voedingspatronen aan te prijzen die hun gezondheid kunnen schaden. Eenzijdige informatie over religieuze en/of etnische groeperingen en politieke keuzen (*framing*) kan bijdragen aan complotdenken en het op drift raken van idealen van jongeren (radicalisering), die zoeken naar zingeving en bezig zijn hun plaats in de samenleving te bepalen (Sieckelink & De Winter, 2015)

Digitale technologie ten behoeve van begeleiding van jeugd en opvoedingsondersteuning ontwikkelt zich in een snel tempo: door middel van *apps*, *gaming* en andere digitale tools wordt de mogelijkheden van *blended* hulpverlening en opvoedingsondersteuning uitgebreid. De aangeboden informatie is echter niet altijd goed toegankelijk (te moeilijk taalgebruik) of niet gevalideerd (onjuiste opvoedingsadviezen).

- A. Jeugdprofessionals zijn mediawijs. Ze maken actief gebruik van sociale media en digitale technologie die kansrijk is om jeugdigen te bereiken, te ondersteunen en zo nodig te motiveren. Zij beoordelen hiertoe de gebruiksvriendelijkheid en validiteit van de digitale middelen.
- B. Ze communiceren met kinderen en jongeren via voorhanden sociale media en digitale middelen. Ze ondersteunen hen langs deze weg bij hun hulpvragen. Ze geven digitale ondersteuning en brengen informatie en adviezen op een juiste en begrijpelijke manier voor het voetlicht, dan wel communiceren hierover met ouders.
- C. Jeugdprofessionals (onder)kennen zowel de ontwikkeling bevorderende aspecten als de risico's en het misbruik van sociale media door jongeren. Ze stemmen mediaopvoeding/begeleiding hierop af. Jeugdprofessionals beoordelen informatiebronnen kritisch en winnen zo nodig informatie in bij experts. Zij bieden tegenspraak bij openlijke onverdraagzaamheid of ongezondheid bevorderende informatie. Ze nemen zo nodig jeugdigen in bescherming en stimuleren ouders om deze rol op zich te nemen. Zij zijn zich bewust van de diversiteit aan politieke en historische contexten waarin informatie geplaatst wordt en verschillende betekenissen kan krijgen. Ze herkennen en duiden de verwarring en schade die *framing* in media bij jeugdigen teweeg kan brengen. Ze zoeken in dialoog naar antwoorden op identiteitsvragen van jeugdigen.

9. **Presteren en sociale verdraagzaamheid.** De op prestaties gebaseerde samenleving versterken prestatiedwang en individualisering waardoor onderlinge verdraagzaamheid onder spanning staat. Het vergroot de kans dat ouders doorslaan in ambities voor hun kinderen, bijvoorbeeld ten aanzien van talentontwikkeling in sport en/of muziek. Maatschappelijke ongelijkheid, prestatiedwang en bezorgdheid om verlies van materiële en immateriële verworvenheden bevorderen ook dat ouders hun kinderen (passief of actief) opvoeden tot (on)verdraagzaamheid ten aanzien van andere bevolkingsgroepen. Angst voor confrontatie met afwijkende overtuigingen kan leiden tot indoctrinatie en isolatie van kinderen. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren wanneer jeugdigen thuisonderwijs krijgen omdat geen enkele gezindheid van scholen voldoende vertrouwen wekt bij de ouders.

- D. Jeugdprofessionals hebben kennis van de condities waaronder prestatiedruk en angst voor verlies van verworvenheden bij ouders en jeugdigen overgaan in onverdraagzaamheid. Zij werken aan verbinding tussen jeugdigen met diverse sociale, economische en etnische achtergronden door het arrangeren van sport en spel waarin sportiviteit en plezier gekoppeld worden aan talentontwikkeling. Ze zoeken samen met ouders naar een evenwicht tussen ambities en plezier, dat een pluriforme ontwikkeling van hun kinderen bevordert. Ze brengen waar nodig mensen van diverse oriëntatie met elkaar in gesprek. Ze bieden tegenspraak bij openlijke onverdraagzaamheid.
- E. Jeugdprofessionals kennen hun eigen levensbeschouwelijke perspectief en voorkomen dat dit dwingend wordt in het handelen ten aanzien van jeugdigen en hun ouders/verzorgers/opvoeders.

Hoofdstuk 2. Beroepscontexten in het jeugddomein

Dit overzicht van beroepscontexten in het jeugddomein geeft de plaatsen weer waar hbo-jeugdprofessionals werken met en voor jeugd. De plaatsen zijn verdeeld over vier beroepscontexten: 1) ondersteuning/ontplooiing, 2) preventie, 3) jeugdhulp en 4) jeugdbescherming/jeugdreclassering. Deze contexten weerspiegelen de aard van het werk naar doelen en werkwijzen. De zich ontwikkelende kansen en/of problemen in het werk vergen opschalen en afschalen. Daardoor verschuiven accenten in doelen en werkwijzen over de grenzen tussen de contexten. In de kern van elke beroepscontext zetten jeugdprofessionals hun specifieke jeugdexpertises in. In beroepscontext 1) staat vraaggericht werken op basis van vrijwilligheid centraal. Het sociaal handelen in beroepscontexten 2), 3) en 4) is meer probleemgericht. Doordat jeugdprofessionals met elkaar samenwerken over de vier beroepscontexten heen, is beroepsregistratie een voorwaarde voor elke hbo-jeugdprofessional werkzaam in het jeugddomein. Daarmee blijft de kwaliteit van handelen van elke jeugdprofessional hoogwaardig en actueel. Jeugdigen en ouders kunnen er zo op vertrouwen dat jeugdprofessionals altijd bevoegd en bekwaam zijn.

Beroepscontexten/vindplaatsen Jeugddomein*			
Plaatsen waar hbo-jeugdprofessionals werken met en voor jeugd, hun ouders/opvoeders/verzorgers/onderwijzers, hun netwerken en de groepen waarin jeugdigen verkeren			
1. Ondersteuning/Ontplooiing	2. Preventie	3. Jeugdhulp Jeugdzorg	4. Jeugdbescherming Jeugdreclassering
Informatie, voorlichting, advies, ondersteuning, vorming, activering, educatie	Preventieve interventies i.h.k.v. het bevorderen van een positief leefklimaat	Hulp en zorg aan jeugd en gezin	Hulp/zorg vanwege veiligheid jeugdige
Registratie aanbevolen (Beroepsverenigingen besluiten 2016/2017 hierover)			Altijd registratie
Multimediale informatie en e-hulp t.b.v. voorlichting, advies, ondersteuning, ontplooiing, activering, vorming en educatie			
Consultatiebureau Pedagogische huisartsenpost	Jeugdgezondheidszorg	Behandelgroepen voor jeugd met beperking	Crisiscentrum
Centrum voor Jeugd en Gezin			Specialistische jeugdhulp
Kinderopvang	Integrale vroeghulp thuis	Veilig thuis: Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling	Raad voor de kinderbescherming
Peuterspeelplaatsen/ VVE		Structurele pedagogische ondersteuning thuis	Pleeggezinnen
Opvoedondersteuning thuis		Gezinshuizen	Pleegzorginstellingen
Scholen Onderwijsondersteuning	Schoolmaatschappelijk werk	Jeugdhulp thuis (ambulant)	Scholen/Onderwijs
Asielcentra	Bureau Halt		Jeugdreclassering
Religieuze, spirituele, politieke ontmoetingsplaatsen		Jeugdinstanties voor hulp/zorg	Instellingen geestelijke gezondheidszorg jeugd
Jeugd en jongerencentra, kunst & cultuurcentra, poppodia			
Ziekenhuizen	Jeugdverslavingszorg		Justitiële jeugdinrichting
Straten, buurten, sport, spel, speeltuinen, clubhuizen & zuipketen			
Gemeentehuis met ontwerpers en uitvoerders van lokaal jeugd beleid			
Politieke arena's en beleidsarena's in instellingen, buurt, wijk, gemeente, regio, media			

*Overzicht mede op basis van onderzoek NJI i.s.m. directeuren i/h sociale domein in 30 gemeenten naar inkoop jeugdhulp in 2015

Hoofdstuk 3. Jeugdspecifieke beroepssituaties

Jeugdspecifieke beroepssituaties beschrijven het pedagogisch-agogische handelen in de vier beroepscontexten van het jeugddomein. (Zie het voorgaand schema.) Daarin moeten zij verantwoorde keuzes maken. Hun handelen onderscheidt zich van dat van wijkprofessionals en zorgprofessionals omdat al hun handelen jeugdigen betreft. De jeugdspecifieke beroepssituaties worden beschreven aan de hand van de drie taakgebieden van het sociaal werk: 1. Het bevorderen van sociaal functioneren; 2. Werken in organisatorische verbanden; 3. Professionalisering van zichzelf en van het sociaal werk.

3.1 Jeugdprofessionals bevorderen het sociaal functioneren van jeugdigen

Jeugdprofessionals nemen het normale leven van jeugdigen, opvoeders en gezinnen als uitgangspunt.

Jeugdspecifieke beroepssituaties in de vier beroepscontexten jeugd

Jeugdprofessionals informeren jeugdigen, opvoeders, jeugdinstanties en de samenleving over nieuwe kennis en inzichten betreffende opvoeding, groei, ontwikkeling en gezondheid in alle beroepscontexten van het jeugddomein. Zij informeren hen over positieve en negatieve ontwikkelingen in de samenleving die van invloed zijn op jeugdigen, opvoeding en opgroeien. Dit doen zij op basis van betrouwbare bronnen en in aansluiting op actuele vragen van de verschillende stakeholders.

Jeugdprofessionals geven multimediaal informatie over wat opvoeding en groei bevordert en wat contraproductief werkt. Zij geven voorlichting, advies en educatie ter ondersteuning, ontplooiing, activering en vorming van jeugd, opvoeders en gezinnen. Zij informeren hen en de samenleving over uiteenlopende jeugdonderwerpen¹). Jeugdprofessionals geven inhoudelijk vorm aan e-hulp aan jeugdigen en opvoeders ter ondersteuning van opvoeding, opgroeien en het sociaal agogisch handelen. Doel, vorm en de aard van de e-hulp verschilt per beroepscontext in het jeugddomein.

Jeugdspecifieke beroepssituaties in de beroepscontexten 1. Ondersteuning/ontplooiing

In de beroepscontext Ondersteuning/ontplooiing vindt het sociaal handelen plaats op basis van vrijwilligheid. Het betreft hier primaire preventie: het voorkomen dat er problemen ontstaan, terwijl er nog niets aan de hand is (Mrazek & Haggerty 1994). Het is een vorm van voorzorg zodat het goed blijft gaan met een kind of een gezin. Jeugdprofessionals werken in het kader van opvoedingsondersteuning vraaggericht samen met jeugdigen, opvoeders en gezinnen aan het bevorderen en verrijken van opvoeding en verzorging en het stimuleren van groei en ontwikkeling van jeugdigen. Ook maken ze hen wegwijs in faciliteiten voor jeugdhulp. Jeugdprofessionals in scholen ondersteunen oplossingsgericht leerlingen en ouders die extra begeleiding nodig hebben. Zij bespreken met leerkrachten welke hulp een kind nodig heeft binnen en buiten de klas. In wijken, de kinderopvang en in peuterspeelzalen, speeltuinen, kinderwerk en jongerenwerk creëren jeugdprofessionals een stimulerend, veilig en pedagogisch uitdagend klimaat. Zij bieden sociale, culturele, intellectuele, sportieve en zingevende activiteiten ter bevordering van relationele autonomie van jeugdigen. Zo leveren zij een bijdrage aan de ontplooiing van kinderen en jongeren en hun ouders/opvoeders.

Jeugdspecifieke beroepssituaties in de beroepscontexten 2. Preventie

Beroepscontext Preventie betreft secundaire preventie: problemen worden in een vroeg stadium opgespoord en direct verholpen. In bijzondere opvoedingssituaties bieden jeugdprofessionals actief en soms langdurig ondersteuning. Zij beoordelen daartoe de eigen mogelijkheden en kracht van opvoeders, jeugdigen en hun sociale netwerk. Samen met hen en collega's ontwerpen zij de begeleidingsvormen. Ze voeren ondersteuningsactiviteiten zoveel mogelijk in gezamenlijkheid uit. Ze versterken vaardigheden wat betreft opvoeding en verzorging, zorgzelfstandigheid, zeggenschap en eigen regie. Ze bieden ondersteuning bij lichamelijke en verstandelijke beperkingen, psychische en gedragsproblemen en aan jeugdigen die gebukt gaan onder armoede. Jeugdprofessionals geven aan jeugdigen, opvoeders en gezinnen met hulpvragen die over geen

¹ Bijvoorbeeld: kinderrechten, jeugdzeggenschap, regie van jeugdigen en opvoeders over de eigen behandeling, opvoeding binnen culturele en religieuze kaders, omgang met sociale media, nieuwe vormen van hulp en zorg, veiligheid, vreemdelingenrecht, radicalisering, kindermishandeling, inclusie, diversiteit, integratie, liefde & seks, lesbiennes, homo's, biseksuelen, transgenders, sexting, grooming, pooierboys, verslavingen, economische zelfstandigheid van jongvolwassenen, subsidies, bijzondere leer- en ontwikkelingsbehoeften, voorzieningen op het terrein van hulp, zorg, welzijn, scholing, drugs, prostitutie, gezonde leefpatronen/voeding.

of kleine netwerken beschikken, geïsoleerd leven of gediscrimineerd worden, verdergaande professionele ondersteuning. Interventies worden snel, thuis of dicht bij huis gegeven. Waar de begeleidingsbehoeften de bevoegdheden van de betrokken jeugdprofessionals te boven gaan, schalen zij op naar andere jeugdprofessionals in de beroepscontexten Jeugdhulp en Jeugdbescherming.

Jeugdspecifieke beroepssituaties in de beroepscontexten 3. Jeugdhulp en 4. Jeugdbescherming

In het Kwaliteitsegister Jeugd geregistreerde jeugdprofessionals interveniëren, op basis van de Jeugdwet, daar waar kansen op groei, ontwikkeling en opvoeding in gevaar zijn. Het betreft hier tertiaire preventie: zoveel mogelijk inperken van de schadelijke gevolgen van een probleem. Wanneer jeugdigen om zwaarwegende redenen niet meer thuis kunnen blijven wonen streeft de jeugdprofessional naar een vervangende thuissituatie die zoveel mogelijke recht doet aan de eigenheid van de jeugdige. Opvang en hulp binnen een pleeggezin uit het eigen netwerk heeft de voorkeur boven residentiële gezinsvervangende tehuizen. In de, vaak bovenregionale, (semi)residentiële instellingen voor Jeugd GGZ, Justitiële Jeugdinrichtingen en instellingen voor jeugd met een (verstandelijke) beperking ondersteunen zij de hulp die door behandelaars (psychologen, orthopedagogen, psychiaters en artsen) gegeven worden. Jeugdprofessionals creëren een stimulerend en veilig leefklimaat. Waar mogelijk wordt de alliantie met vertegenwoordigers uit het primaire netwerk gezocht en betrokken bij het traject naar herstel. Waar zwaardere (residentiële) hulp niet langer nodig is, schalen behandelaars en jeugdprofessionals hun werk af naar collega's voor lichtere hulp.

3.2 Jeugdprofessionals werken in diverse organisatorische jeugdverbanden

Jeugdprofessionals werken vanuit een eigen professionele verantwoordelijkheid, maar weten hun collega-jeugdprofessionals goed te vinden als het gaat om samenwerking in het belang van jeugdigen. Zij stemmen (de voortgang in) hun werkzaamheden onderling af en met andere jeugdinstanties in het netwerk, financiers en de gemeente. Dit doen zij in het kader van de norm verantwoorde werktoebedeling en om het werk op en af te schalen en zo ondersteuning en interventies op maat te houden. Jeugdprofessionals leggen verantwoording af over hun werkwijzen aan elkaar, aan jeugdigen, opvoeders en aan de samenleving.

3.3 Jeugdprofessionals professionaliseren zichzelf en het sociaal jeugdwerk

Jeugdprofessionals verbeteren zichzelf

Jeugdprofessionals zijn zelf het voornaamste instrument van agogisch handelen ter ondersteuning van jeugdigen en hun naasten. Ze gebruiken effectieve methodieken en zetten deze efficiënt in. Zij zijn alert op ontwikkelingen in de samenleving die nieuwe kansen en bedreigingen vormen voor jeugdigen. Zij luisteren naar jeugdigen en hun opvoeders. Zij nemen hun signalen van onbehagen en hun wensen tot verandering serieus. Steeds zijn zij op zoek naar de beste inzichten, vaardigheden en werkwijzen die hun handelen verbeteren en actueel houden. Jeugdprofessionals zijn zich bewust van de normatieve basis van hun handelen. Zelfreflectie en de daarmee verbonden zelfkennis is een belangrijk aspect van hun professionaliteit. Een jeugdprofessional werkt *evidence-based (wat werkt)* en *value based (wat is het goede om te doen)* (Van Ewijk & Kunneman 2015). Dit pleit voor reflexieve en normatieve professionaliteit. Zo geven jeugdprofessionals vorm aan hun eigen levenslang leren.

Jeugdprofessionals verbeteren het werk in het jeugddomein

Jeugdprofessionals signaleren nieuwe trends in de leefwerelden van jeugdigen. Vanuit een onderzoekende houding monitoren en herijken zij het jeugdwerk. Zij stellen relevante vragen over nut en effectiviteit van voorlichting, preventie en interventies ongeacht de onzekerheden die dit met zich meebrengt. Ze verdiepen zich in actuele jeugdvraagstukken zoals de groei van het aantal tienermoeders en complexe problemen waar we onvoldoende raad mee weten zoals getraumatiseerde kinderen (Ganzevles, M., & De Blok, R. (2015)). Jeugdprofessionals zoeken steeds naar effectievere mogelijkheden om jeugdvraagstukken op te lossen die telkens weer opduiken, zoals huiselijk geweld, kindermishandeling en wachtlijsten in de jeugdhulp. Dit doen zij op basis van hun eigen *practice-based* kennis en *evidence-based* kennis in samenspraak met collega's, cliëntenorganisaties, politieke arena's en kennisinstituten. Zij houden de kennisbasis van het jeugdwerk actueel.

Dit betreft niet alleen methodieken, maar ook cliëntfactoren, professionalfactoren en alliantiefactoren (Barnhoorn e.a. 2013).

Hoofdstuk 4. Body of knowledge (BoK)

In kolom 1 staat wat alle sociaal werkers minimaal moeten weten om met en voor jeugd te werken. In kolom 2 staat wat alle jeugdprofessionals moeten weten en kunnen voor het werken met en voor jeugd. Opleidingen formuleren op basis van deze *body of knowledge* opleidingscompetenties voor de opleiding van hun aankomende jeugdprofessionals. Zij maken hiervoor een eigen keuze uit de tweede kolom.

Wat over jeugd in de kennisbasis SW zit	Voor jeugdprofessionals
<p>1) Het beroep sociaal werk Maatschappelijke verandering en ontwikkeling Universele rechten van mensen en kinderen Ethisch/filosofisch perspectief Psychologisch en pedagogisch perspectief Sociologisch en historisch perspectief Gezondheidsperspectief Beroepsorganisatie, beroepscode, tuchtrecht, registratie Levensbeschouwelijke, genderspecifieke en seksuele diversiteit</p> <p>2) Gebruikers van sociaal werk Burgerschapstheorieën, rechten en plichten Sociale ontwikkeling en levensloop Sociale, cognitieve, lichamelijke en geestelijke ontwikkeling in de levensloop Ontwikkelprocessen: hechting, socialisatie, leerprocessen, ontwikkeling van perceptie en emoties, ontwikkeling van sociale relaties en vaardigheden, ontwikkeling van persoonlijkheid en gezonde leefstijl, geweld, sociaal-culturele uitsluiting Cultuur, zingeving, levensbeschouwing, religie Basale kennis over beperkingen, psychoses Diversiteit en normaliteit gezondheidsverschillen Maatregelen m.b.t. ouderlijk gezag; gedwongen opname (Toegang tot) grondrechten</p> <p>3) Historische en maatschappelijke context Visies op gezondheid/ziekte Participatiemogelijkheden Gezondheid door WHO (1948) en Internationaal/globalisering</p> <p>4) Werkwijzen sociaal werk Meldcode huiselijk geweld & kindermishandeling Systeemtheorie Empowerment w.o. outreachend werken Gedwongen kaders Positieve psychologie en pedagogiek Handelingstheorieën Communicatietheorie intercultureel Observatietheorie Opvoeden, preventie Groepsdynamica; conflicthantering Normatieve en ethische aspecten van sociaal (ped)agogisch handelen: zorgethiek; deugdeethiek Pedagogische coalities; sociale en professionele netwerken Rapportages</p> <p>5) Organisatie en beleidscontext Organisatie-ethiek</p> <p>6) Onderzoek en Innovatie Onderzoeksethiek Principes Evidence Based werken Wetenschapsfilosofie (sociale constructie v. kennis) Sociale innovatie Methodologie van praktijkgericht onderzoek Kennis over effectonderzoek w.o. cliënttevredenheidsonderzoek</p> <p>7) Professionalisering Professionele ontwikkeling</p>	<p>1) Het beroep sociaal werk Rechten van het kind (IVRK) Werken in gedwongen jeugdkader Spel en vrijetijdskunde Ouderschapstheorieën (Pedagogische) Civil society</p> <p>2) Gebruikers van sociaal werk Ontwikkelingspsychologie (Ortho)pedagogiek Gezinspedagogiek w.o. meervoudige loyaliteit, scheiding Basis Onderwijspedagogiek Mediapedagogiek Ontwikkelingspsychopathologie Sociologie: visies op jeugd & opvoeden, jeugdculturen Criminologie; jeugdcriminaliteit Jeugdgezondheidszorg w.o. seksualiteit, misbruik, risicogedrag</p> <p>3) Historische en maatschappelijke context Pedagogische visies (inter)nationaal Filosofie in relatie tot opgroeien en opvoeden (ethiek, zingeving, moraliteit, spiritualiteit)</p> <p>4) Werkwijzen sociaal werk Educatieve media & e-hulp Opvoed en interventiedilemma's Communiceren met peuters/kleuters/kinderen/pubers/adolescenten Cliëntgestuurd werken met jeugdigen <u>Methodisch werken</u> Effectieve jeugdinterventies (NJI) Richtlijnen jeugdhulp</p> <p>5) Organisatie en beleidscontext Kwaliteitsregister jeugd Richtlijnenjeugdzorg & jeugdbescherming Beroepscode jeugdzorgwerker Klachtrecht en tuchtrecht jeugdzorg Norm van verantwoorde werktoebedeling Recht en wet: jeugdwet, jeugdrecht, familierecht, jeugdstrafrecht, leerplicht, jeugdbeleid Jeugdparticipatie en eigen regie jeugd Kinderbeschermingsmaatregelen Gemeentelijk beleid Wet op de Privacy Tuchtrecht</p> <p>6) Onderzoek en Innovatie in het jeugddomein Methodologie (participatief) jeugdonderzoek Kennisinstituten Nieuwe effectieve jeugdinterventies Nieuwe wetenschappelijke inzichten t.a.v. jeugd en opvoeden</p> <p>7) Professionalisering Ondernemerschap in de context van transformaties jeugdhulp Traject Professionalisering Jeugdhulp Registratie en bijscholingsverplichting</p>

Literatuur

- Baumann, Z. (2007). *Liquid times. Living in an age of uncertainty*. Polity Pres
- Barnhoorn, J. (2013). Cliënt-, professional- en alliantiefactoren: hun relatie met het effect van zorg voor jeugd. Verkenning van kennis en kennishiaten voor het ZonMw-programma Effectief werken in de jeugdsector. Utrecht: Verweij-Jonker Instituut.
- Van Beek, F., & Rutjes, L. (2009). 'Kwaliteitsstandaarden Jeugdzorg Q4C. Wat kinderen en jongeren belangrijk vinden als ze niet thuis wonen.' Houten: Bohn, Stafleu, Van Loghum
- Biesta. G.J.J. (2014). *The beautiful risk of education*. Boulder, Co: Paradigm Publishers.
- Boutellier, H. (2011). *De improvisatiemaatschappij. Over de sociale ordening van een onbegrensde wereld*. Den Haag: Boom Lemma
- Boutellier (2015). *Meer van waarde: Kwaliteitsimpuls en ontwikkelrichting voor het hoger sociaal agogisch onderwijs*. Den Haag: Vereniging Hogescholen.
- Broek, A. van den, Kleijnen, E, Keuzenkamp, S. (2010) *Naar Hollands gebruik? Verschillen in gebruik van hulp bij opvoeding, onderwijs en gezondheid tussen allochtonen en migranten*. Den Haag: SCP
- Bronfenbrenner, U., Mottid, P.A., (1998) The Ecology of developmental processes. In W. Damand en R.M. Lerner (eds) *Handbook of child psychology. Vol 1 Theoretical Models of Human Development*. New York: Wiley. P. 993-1028
- Blaak, M., Bruning, M., Eijgenraam, M., Kaandorp, M. & Meuwese, S. (2012). *Handboek Internationaal Jeugdrecht. Een toelichting op het VN-Kinderrechtenverdrag en andere internationale regelgeving voor (juridische) professionals die voor en met kinderen werken en voor studenten in het hoger onderwijs*. Leiden: Defence for Children.
- CBS (2015) Jaarrapport Landelijke Jeugdmonitor. Den Haag: CBS.
- Ewijk, H. van, Kunneman, H. (2015). *Praktijken van normatieve professionalisering*. Amsterdam: SWP.
- Ganzevles, M., de Blok, R. (2015). *Wie zorgt er dan voor mij? Een veilige toekomst voor kinderen in de jeugdzorg*. Amsterdam: SWP
- Geldof D. (2005) *Niet meer maar beter. Over zelfbeperking in de risicomaatschappij*. Acco Leuven/Voorburg.
- Geurts, G.M. (2015). Cliëntgestuurde competenties voor opleidingen tot sociaal werkers. Hogeschool Leiden, hogeschool Inholland. Leiden, Amsterdam, mei 2015
- Gezondheidsraad (2014). Sociaal werk op solide basis. Den Haag: Gezondheidsraad
- Giddens, A. (1994). *Beyond left and right. The future of radical politics*. Polity Press
- Jeugdzorg Nederland en Vereniging Hogescholen (2013). Themacompetentie seksuele ontwikkeling, seksueel risicogedrag en seksueel misbruik. Addendum voor het Uitstroomprofiel Jeugdzorgwerker. Utrecht: Jeugdzorg Nederland.
- MO-groep (2014). Kwaliteitskader Jeugd. Toepassen van de norm van de verantwoorde werktoedeling in de praktijk
- Kagitcibasi C. (2007). *Family, self and human development across cultures*. New York/ London: Psychology Press
- Kaljouw, M. en Van Vliet, K. (2015). Naar nieuwe zorg en zorgberoepen: de contouren. Diemen: Zorginstituut Nederland
- Kingdon, J.W. (1984). *Agendas, Alternatives, and Public Policies*, Boston: Little, Brown
- lynkx?mt=RXHyotn_11xlfxb1zhMF0A&vk=f17W0JP2dJnbybrtiBvkOg&pub=1002. Geraadpleegd op 12 februari 2016.
- Mrazek, P.J., & Haggerty, R.J., Eds. (1994). *Reducing Risks for Mental Disorders: Frontiers for Preventive Intervention Research*. Washington, DC: National Academy Press
- Platform Onderwijs (2016). Ons onderwijs 2032. www.onsonderwijs2032.nl Geraadpleegd op 25-4-2016
- Rap, S., Liefwaard, T., Rodrigues, P. (2015). Kinderrechtenmonitor NL 2015. Universiteit Leiden.
- SCP (2015). *Werelden van Verschil. Over de sociaal-culturele afstand en positie van migrantengroepen in Nederland*. Den Haag: SCP.
- Sectorraad HSAO (2010). Landelijk Uitstroomprofiel Jeugdzorgwerker. Den Haag: hbo-raad.
- Sieckelincx, S. & Winter, M. de (2015) Formers and families. Transitional journeys in and out of extremisms in the United Kingdom, Denmark and The Netherlands. Den Haag: National Coördinator Security and Counterterrorism (NCTV)
- Te Poel, Y. (2011) Vertrouwen herstellen. Diversiteit en innovatie in de zorg voor jeugd. Tilburg: Fontys Hogescholen. Lectorale rede.
- Verhaeghe, P. (2015). *Autoriteit*. Amsterdam/ Antwerpen: De Bezige Bij.
- Vertovec, S. (2007). Super diversity and its implications. *Ethnic and racial Studies*. (30,6), 1024-1054.
- Vinnerljung, B. (2014) Making a difference? Education and health of children in out-of-home care. Eusarf 2014 Copenhagen.

Vogelvang, B. (2005) *De jongere aanspreken. Handboek methode Jeugdreeclassering*. Utrecht: Maatschappelijk Ondernemers groep/Adviesbureau Van Montfoort.

Betrokkenen

Projectgroep Deelprofiel Sociaal Werker in het jeugddomein

Gemma Geurts, projectleider en auteur, Bureau GeurtsAdvies voor onderwijs, zorg & welzijn
 Yolanda te Poel, auteur, Lector Diversiteit & Orthopedagogisch Handelen Fontys Hogeschool Pedagogiek
 Peter Dijkstra, lid projectgroep, hoofddocent CMV Hogeschool Rotterdam
 Wouter Reith, lid projectgroep, docent SW en SPH Haagse hogeschool
 Arjen Mostert, lid projectgroep, docent SPH Windesheim Zwolle/Flevoland
 Herman Janssen, lid projectgroep, docent MWD Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Met dank voor de feedback, aan:

Landelijk opleidingsoverleg CMV o.l.v. Pieter van Vliet
 Landelijk opleidingsoverleg Godsdienstpastoraal werk: André Mulder
 Landelijk opleidingsoverleg MWD o.l.v. Jan Willem Bruins
 Landelijk opleidingsoverleg Pedagogiek (LPP) o.l.v. Lisette van der Poel
 Landelijk opleidingsoverleg SPH o.l.v. Adriaan Oosterloo
 Landelijk opleidingsoverleg SW o.l.v. Joyce van der Putten
 Landelijk overleg masters Pedagogiek (LOMP): Lidwien van den Bos, voorzitter

Fontys Hogeschool Sociale Studies Rachel van Telingen-Klaver, docent; Fontys Hogeschool Pedagogiek: Lisette Weijers (opleidingsmanager) en Curriculum Commissie Pedagogiek (Locatie overstijgend); Raad van Advies: José Boers (Koning Willem I College), Gerda Huijbregts (Combinatie Jeugdzorg), Lian Smits (Kompaan & De Bocht), Tine van Wijk (Het Bouwens), Jos Lumanauw, Christa Nieuwboer (FHP)

Hogeschool van Amsterdam: Sebastian Abdallah docent Pedagogiek, Samme Grunfeld, docent, Hester Viëtor management; Judith Metz, lector Youth Spot

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen: Pedagogiek HAN: Carla Cornelissen, Joris van Veen, Astrid Kemper; Jeugdzorg Huub Pijnenburg (lector Werkzame factoren in de Jeugdzorg); MWD Joke Pol & Ellen Schuurman, Coördinator Sociale Studies Deeltijd: Annelies de Leeuw; Mieke Spek docent jeugdrecht; studenten

Haagse Hogeschool: Saskia Bierman Docent SPH/ minor jeugdhulp-2

Hanze Hogeschool Groningen: Jolanda Kroes Docent SPH

Pedagogiek Platform: Roel v. Goor, (Inholland), Loes Houweling (Leiden), Rinske Tolsma (Windesheim).

Hogeschool Rotterdam: SPH Nathalie Boogaarts, docent; CMV Toby Witte Lector Maatschappelijke Zorg Kenniscentrum Talentontwikkeling; Jan Veldkamp hoofddocent Projectleider JZW

Hogeschool Windesheim Pedagogiek: Rinske Tolsma, hoofddocent, Mirjam Worms-Koopman docent, Paulien van den Burg docent, Olga Doornbos-Vos teamleider Jeugdminor; MWD: Margo te Roller, docent, Patricia Heger, opleidingscoördinator; SPH, Hasib Moukaddim opleidingscoördinator. Jack de Swart, lector sturing in de jeugdzorg

Hogeschool Zeeland Pedagogiek: Jeanine Enter

Jeugdbescherming West, Maartje Timmers
 RADAR Anti Discriminatie Den Haag, Gregor Walz onderzoeksleider
 Gemeente Rotterdam, Regina Vijver
 Jongerenloket Rotterdam, Willy Wolters, beleidsadviseur
 Stichting Jeugdformaat, Rijswijk Robert Kleen en Marianne Pannekeet